

Araştırma Makalesi/ Research Article

Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi, 88, 113-139.

Osmanlı Dönemi'nde İzmir'de Müze-i Hümayun Şubesini Kurma Girişimleri*

Hüseyin KARADUMAN

Bağımsız araştırmacı

Yazar Notu

Hüseyin KARADUMAN ● <https://orcid.org/0009-0002-1254-9511>

Bu makalede herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Bu makale ile ilgili iletişim için Hüseyin KARADUMAN Nene Hatun Caddesi No: 78/1 Gaziosmanpaşa Mahallesi, Çankaya, Ankara, Türkiye adresine başvurunuz. hkaraduman8888@gmail.com

Teşekkür

Belgelere ulaşmamı sağlayan İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü Sayın Rahmi Asal ile Kütüphane ve Arşiv Sorumlusu Sayın Üzeyir Altekin'e ve makalemin özetini İngilizceye çeviren Kocaeli Üniversitesi Mimarlık Bölümü Araştırma Görevlisi Sayın Özlem Balcı Öztürk'e teşekkür ederim.

An Initiative to Establish One Section of Imperial Museum (Müze-i Hümayun) in İzmir during the Ottoman Period

Hüseyin KARADUMAN

Independent researcher

Author Note

Hüseyin KARADUMAN ● <https://orcid.org/0009-0002-1254-9511>

There is no financial conflict of interest with any institution, organisation or person in the article and there is no conflict of interest between the authors.

For communication regarding this article, please contact Hüseyin KARADUMAN, Nene Hatun Street No: 78/1, Gaziosmanpaşa, Çankaya, Ankara, Türkiye. hkaraduman8888@gmail.com

Thanks

I would like to thank the Director of Istanbul Archaeological Museums, Mr. Rahmi Asal, and the Library and Archives Manager, Mr. Üzeyir Altekin, for providing me the documents, and Ms. Özlem Balcı Öztürk, Research Assistant at Kocaeli University, Department of Architecture, for translating the abstract of the article.

* Gönderilme Tarihi: 4 Nisan 2024, Kabul Tarihi: 14 Haziran 2024, Yayınlanma Tarihi: 31 Temmuz 2024.

Öz

Müze-i Hümayun, İzmir’de Mekteb-i İdadi’nin bahçesinde biriktirilen eserler için bir müze binası yapılmasını ve sergilenen eserlerle müzenin dış cephe düzenlemesinin uyumlu olmasını istemektedir. Masrafların büyük ölçüde yerel imkânlarla karşılanmasından yanadır. İzmir’in yerel yöneticileri, 1905 yılında Mekteb-i Sanayi’nin karşısında bulunan ve mülkiyeti bu mektebe ait olan arsayı müze için ayırmıştır. Bu arsa temel alınarak, orta kısmı uzun ‘H’ plana sahip üç müze tasarımı ortaya konmuştur.

Birinci müze tasarımı, Müze-i Hümayun’un mimarı Edhem Hamdi’ye aittir. Neo-klasik üsluptadır. Müze-i Hümayun binasının plan ve cephe düzenlemesini anımsatır. İkinci ve üçüncü tasarımların mimarı Raymond Charles Péré’dir. Oryantalist üslupta yapılan bu tasarımlarından biri diğerine göre biraz küçüktür. Müzede sergilenecek eserlere göre teşhir salonlarını isimlendirmiş, ana aksa İslam sanatını oturtmuştur. Müze-i Hümayun, R. C. Péré’nin küçük boyutlu olan üçüncü müze tasarımını kabul etmiştir. Muhtemelen arsanın tahsisi hususunda ortaya çıkan sorunlar nedeniyle müze binasının inşasına başlanamamıştır.

1919 yılında Bahri Baba semtinde müze için yeniden bir arsa tahsisi yapılmıştır. Müze binasının inşasına kadar, Mekteb-i İdadi’nin (Mekteb-i Sultani) bahçesinde atılı duran eserlere kaideler yaptırılarak, mektebin taş avlusunda sergilenmesi planlanmış, onayı alınmış, ancak İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edilmesiyle bu projeyi de uygulamak mümkün olamamıştır.

20. yüzyılın ilk çeyreğinde İzmir’de bir müze kurma girişimi ve bu çerçevede üretilen müze tasarımları; Türk müzeciliği ve müze mimarisi açısından oldukça önem arz eden bir deneyim ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: İzmir Müzesi, Müze-i Hümayun, Raymond Charles Péré, Halil Edhem Bey, Edhem Hamdi Bey.

Abstract

Imperial Museum (Müze-i Hümayun) demands to establish one section of museum for the artefacts collected in the garden of Mekteb-i İdadi and was desired that exterior facade arrangement should be compatible with those collected artefacts. Museum is in favour of satisfying the expenses on a large scale by local opportunities. Local administrators of İzmir reserved the land for this museum, and that land is belonging to that ‘Mekteb’ and is opposite to the ‘Mekteb-i Sanayi’. Based on this land, three museum designs with a long ‘H’ plan in the middle were presented.

The first museum design belongs to Edhem Hamdi who is the architect of Imperial Museum (Müze-i Hümayun). It is in neo-classical style. It is a reminiscent of the plan and facade arrangement of the Imperial Museum (Müze-i Hümayun). The architect of the second and third designs is Raymond Charles Péré. One of these designs, being in the orientalist style, is slightly smaller than the other. The architect had named the exhibition halls according to the artefacts being displayed in the museum and positioned the Islamic Art section on the central axis. R. C. Péré’s had accepted the third museum design being smaller in size. Probably due to the land allocation problems, the construction of the buildings could not be started.

In 1919, new plot of land was allocated for the museum in the Bahri Baba district. Until the construction of the museum building, it was planned to make pedestals for the works standing idle in the garden of Mekteb-i İdadi (Mekteb-i Sultani), to planned to be exhibited in the stone courtyard of the school, approval was received, however this project could not be implemented because İzmir was occupied by the Greeks.

For the attempts to initiate a museum in Izmir in the first quarter of the 20th century and the museum designs produced within this framework; it has demonstrated a fairly important experience for Turkish museology and archaeology.

Keywords: İzmir Museum, Imperial Museum, Raymond Charles Péré, Halil Edhem, Edhem Hamdi.

Osmanlı Dönemi'nde İzmir'de Müze-i Hümayun Şubesini Kurma Girişimleri

19. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılıp ve çöküş yıllarıdır. Aynı zamanda bu yıllar, Batı kültürünün Osmanlı toplumunu etkilediği, Batı'da modern bir devletin oluşumuna yol açan kurum ve kuruluşların taklide varan bir tarzda ülkemizde kurulmaya çalışıldığı bir zaman dilimini oluşturur. Türk müzeciliğinin temelleri, Batı kültürünün etkisiyle bu yıllarda atılmış ve 1846 yılında ilk Osmanlı müzesi bir çekirdek müze olarak İstanbul'da Aya İrini Kilisesi'nde kurulmuştur (Su, 1965, s. 7). Daha sonra gelişimini tamamlayarak 1869 yılında Müze-i Hümayun ismini alan (Öz, 1949, s. 8) müze, tüm Osmanlı ülkesindeki eski eserlerin korunmasından ve yapılan arkeolojik kazı ve araştırmaların denetiminden de sorumlu olmuştur. Arkeolojik eserler, 1876 yılında Aya İrini Kilisesi'nden Çinili Köşk'e taşınmıştır (Su, 1965, s. 13). Osmanlı'nın ilk müze binası, Sayda kazılarında getirilen eserlere özel olmak üzere (Edhem (Etem), 1932, s. 563) Çinili Köşk'ün karşısına üç bölümde inşa edilmiştir. İlk bölüm 1891'de, sağ kısım 1902'de ve sol kısım da 1908'de tamamlanmıştır (Öz, 1949, s. 10). Müze planı mimar Alexandre Vallauray tarafından (Cezar, 1971, s. 201) Yunan mimari üslubunda çizilmiştir. Ağlayan Kadınlar Lahdi'nin, müzenin mimari tarzını belirlemede etken olduğu ifade edilmiştir (Edhem (Etem), 1932, s. 563). Dolayısıyla müzede sergilenen eserler ile müzenin dış görünümü uyumlu olsun istenmiştir. Daha sonra Türk-İslam eserleri, Osmanlı mimarisinin özgün bir örneği olan Çinili Köşk'e taşınınca (Öz, 1949, s. 10), benzer bir uyumluluk burada da sergilenmiştir.

Avrupa'da gelişen milliyetçilik akımlarından etkilenen Osmanlı, ülke birliğini sağlamada Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük siyaseti uygulamaya çalışmıştır. Bu siyasetlerin müzecilik alanındaki yansıması Türk-İslam eserlerinin önemsenmesiyle kendini göstermiştir. Cami, kütüphane ve türbe gibi vakıf kurumlarından toplanılan sanat eserleri ile 1914 yılında Süleymaniye'de Mimar Sinan'ın yapısı olan imaret binasında Evkaf-ı İslamiye Müzesi kurulmuştur (Öz, 1949, s. 11; Arık, 1953, s.14). Bu müze, Osmanlı'da Türk-İslam eserlerine verilen değerin önemli bir göstergesi olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde çoğunlukla yabancılar tarafından yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen ve genelgeler yazılarak vilayetlerden toplanan eski eserlerle Müze-i Hümayun'un koleksiyonları zenginleşmiş ve İstanbul'a getirilemeyen veya o nitelikte bulunmayan eserler de taşrada bazı merkezlerde biriktirilmiştir. İstanbul dışında belli bölgelerde toplanan eserler, Müze-i Hümayun şubesi olarak açılan veya açılacak olan küçük müzelerin koleksiyonlarını oluşturmuştur. Bu bağlamda, Maarif Müdürü Azmi Bey tarafından, 1899 yılında Konya Mekteb-i İdadisi'nin bahçesine yapılan küçük bir binada (Karaduman, 2005, s. 138) ve 1.9.1904 tarihinde de Bursa Mekteb-i İdadisi'nin bahçesine inşa edilen bir hol ve iki salondan oluşan bir yapıda Müze-i Hümayun'un şubeleri açılmıştır (Yaşayanlar, 2018, s. 568). Ayrıca önemli vilayetlerde birer müze açılmasıyla ilgili olarak yazışmalar yapılmıştır (Koşay ve ark., 2023, s. 188-207). Bu vilayetlerden biri de Aydın'dır.

Osmanlı Dönemi'nde Aydın vilayeti; bugünkü İzmir, Aydın, Manisa, Muğla ve Denizli illerini kapsamaktadır (Baykara, 1974, s. 55). Eyalet merkezi 1850 yılında İzmir'e taşınmıştır (Sezen, 2006, s. 50). Bu bölge, arkeolojik eser açısından oldukça zengin olması nedeniyle Batılı arkeologların dikkatini uzun zaman önce çekmiştir. İzmir ve çevresindeki ören yerlerinde yapılan kazılardan çıkan eserlerin bir kısmı izni veya izinsiz olarak yurt dışına çıkarılmıştır. Müze-i Hümayun'a intikal eden eserlerin bir kısmı İstanbul'a ve İzmir'e nakledilmiş, taşınamayan bir kısım eserler de ören yeri depolarında biriktirilmiştir. İzmir'in merkezinde bir devlet müzesi, yani o günlerin ifadesiyle Müze-i Hümayun şubesi açıldığına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, İzmir ve çevresinde ortaya çıkan veya hafriyat yapılan alanlardan toplanıp İzmir'e getirilen taş eserler, Konak'ta Hükûmet binasının yanına inşa edilen ve 23.7.1886 yılında açılışı yapılan (Beyru, 2000, s. 303) Mekteb-i İdadî'de biriktirilerek, bu şubenin oluşmasına yönelik bir zemin hazırlandığı görülmektedir.

İlk Girişim

Müze-i Hümayun'dan 21 Kânun-ı Evvel 1320 (3.1.1905) tarihinde¹ Aydın vilayetine gönderilen 182 sayılı yazı ile İzmir'de bir müze şubesinin kurulmasına yönelik olarak ilk adım atılmıştır. Bu yazıda; bölgede yapılan kazılarda ortaya çıkarılan eserlerin, teşhir edilecek bir müze şubesi bulunmamasından dolayı İstanbul'a nakledildiği, nakledilmesine gerek görülmeyen bazı eserlerin de Mekteb-i İdadi'de sandıklar içinde korunduğu tespiti yapılmıştır. Ayrıca uygar ve bayındır bir niteliğe sahip bulunan ve yabancıların sık ziyaret ettiği Aydın vilayetinde tıpkı Konya ve Bursa'da olduğu gibi bir müze şubesi açılmasının yerinde olacağı, bu takdirde burada bulunan eserlere ek olarak Müze-i Hümayun'un mükerrer eser ve sikkelerinden de gönderilebileceği ifade edilmiştir (Belge 1). Bu yazı, Aydın Vilayeti İdare Meclisi'nde görüşülerek bir karara varılmış ve Müze-i Hümayun'a gönderilen 18 Kânun-ı Sani 1320 (31.1.1905) tarih ve 116 sayılı cevabi yazıda; vilayet merkezinde bir müze şubesi açılmasını arzu ettikleri ve bu hususu iyiden iyiye düşündükleri sırada böyle bir teklifin geldiği vurgulanmıştır. Mekteb-i Sanayi'nin karşısında yer alan, bir tarafı tramvay yolu, diğer tarafı deniz olan bir alanın bu işe uygun bulunduğu belirtilerek; yapılacak binanın inşa tarzını, genişliğini ve taksimatını gösterir bir planın hazırlanması Müze-i Hümayun'dan talep edilmiştir (Belge 2). Bu yazının arka sayfasına düşülen notta; teşekkür edildiğine ve planların gönderileceğine dair bir ifade vardır (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Arşivi, Dosya No: 182) (İAMA, Dn: 182). Mekteb-i Sanayi binası, günümüzde Mithatpaşa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak hizmet vermektedir.

Müze-i Hümayun'un 1 Mart 1321 (14.3.1905) tarih ve 1 numaralı yazısından bu konuda bir müze planının hazırlandığı öğrenilmektedir (İAMA, Dn: 7). 18 Ağustos 1321 (31.8.1905) tarih ve 93 sayılı yazısında da, plan ve cephe çiziminin Müze-i Hümayun mimarı Edhem Bey tarafından yapıldığı, bütün medeni ülkelerde bulunan müzelerde sergilenen eserler ile dış görünümünün uyumlu olduğu, bu çerçevede müze binasının Yunan ve Roma üslubuna uygun olarak, sade bir tarzda inşa edileceği vurgulanmıştır. O sıralarda Edhem Bey, hafriyat yapmak üzere İzmir'e gidecektir. Bu süreçte müzeye konacak eserleri ve müze binası inşa edilecek arsayı görmesi, müze planında gerekli düzeltmeleri tespit etmesi açısından bir fırsat olacaktır. Yazıda bu konulara da yer verilmiş ve Edhem Bey'in yakında İzmir'e geleceği bildirilmiştir (İAMA, Dn: 231) (Belge 3). Belgede ismi Edhem Bey olarak geçen kişi, Edhem Hamdi Eldem olup Osman Hamdi Bey'in oğludur (Fıratlı, 1958, s. 45).

Edhem Hamdi Bey, İzmir Müzesi'nin planını hazırlamış ve Osman Hamdi Bey'e sunmuştur. Aziz Ogan'ın Muzaffer Uras'a anlattığı bir hatıra, bu konuya açıklık getirmektedir. Yıl 1908'dir. İzmir Maarif Müdürü İsmail Naili Bey, bazı kıymetli eşyayı teslim için İstanbul'a gelmiştir. Bu vesile ile Osman Hamdi Bey'e vilayet sınırları içinde yer yer mevcut eserlerin tahribata uğradığını, bir hayli eserin de antikacılar tarafından gizlice yabancı ülkelere kaçırılmakta olduğunu ifade etmiştir. Osman Hamdi Bey de cevaben: "Tarihi eserleri kurtaracak olan müzelerdir.", "İnşallah, -elinde bulunan bir müze projesini uzatarak- yakında İzmir'in de şöhretiyle mütenasip bir müzesi olacaktır.", -tesadüfen odada bulunan Aziz Ogan'ı göstererek- "İşte o müzeyi kuracak genç... Kendisi yetişiyor. Elverir ki, ilk hamlede malzeme teşkil edecek güzel eserleri şimdiden İzmir'de toplamağa çalışınız." demiştir (Uras, 1944, s. 17). Bu hatıra bize, Osman Hamdi Bey'in müze projesini elinin altında tuttuğunu, bu konuya kafa yorduğunu, hatta ileride bu projeyi gerçekleştirecek olan kişinin de Aziz Ogan olabileceğini düşündüğünü gösterir. Müzenin mimari projesi hazır olmasına rağmen, bu ilk girişim, daha sonradan yapılan yazışmalardan anlaşıldığı üzere, sonuçsuz kalmıştır. Fakat İzmir'de müze kurma girişimi aralıklarla devam etmiştir.

İkinci Girişim

Osman Hamdi Bey'in 24.2.1910 tarihinde vefat etmesi (Cezar, 1971, s. 476) üzerine, Müze-i Hümayun'un müdürlüğüne kardeşi Müdür Yardımcısı Halil Edhem Bey, onun boşalttığı müdür yardımcılığı görevine de oğlu Mimar Edhem Hamdi Bey geçmiştir. Aydın Vilayeti Âsâr-ı Atıka Memurluğu'nda da Vangel Efendi görevlidir.

¹ Belgelerde geçen Rumi tarihleri miladi tarihe çevirmede, Yücel Dağlı ve Cumhure Üçer'in kaleme aldığı 'Tarih Çevirme Kılavuzu' adlı eserin 5. cildinden yararlanılmıştır.

Müze-i Hümayun Şubesi İçin Mağaza Kiralama Düşüncesi

Mekteb-i İdadi 29.10.1910 tarihinde Mekteb-i Sultani'ye dönüştürülmüştür (Tınal, 2008, s. 128). Aydın Maarif Müdürlüğü'nden Müze-i Hümayun'a gönderilen 25 Teşrin-i Sani 1326 (8.12.1910) tarih ve 1188 sayılı yazıda; Mekteb-i Sultani bahçesindeki eserlerin durumu belirtilerek bir öneri getirilmiştir. Bahçede irili ufaklı 213 parça eser bulunmaktadır. Getirilen eserler artık rastgele bir yere konmaktadır. Öğrencinin teneffüs mahalli olan kısım ile mektebin giriş bölümü de bu suretle işgal edilmiştir. Bu eserlerin burada korunması mümkün değildir. Bu bağlamda bir mağaza kiralanarak eserlerin orada korunmasından başka bir çare bulunmamaktadır. Böyle bir mağazanın yıllık kirası 50 liradan az değildir. Bu bilgileri veren Maarif Müdürlüğü, aynı yazıda bu iş için 50 liralık bir havalenamenin gönderilmesini de talep etmiştir (Belge 4). Bu yazıya 7 Kânun-ı Evvel 1326 (20.12.1910) tarih ve 751 sayılı yazı ile cevap verilmiş ve kiralanacak mahallin eserlerin korunmasına ve teşhirine uygun olması, ücretinin aşırıya kaçmaması, Vangel Efendi ile bu seçimin yapılarak nakliye ve kira ücretlerinin bildirilmesi istenmiştir. Bu hususta Vangel Efendi'ye de benzer bir talimat verilmiştir (İAMA, Dn: 3152). Vali Nazım Paşa, o günlerde Mekteb-i Sultani'yi ziyaret etmiş, buradaki eserlerin perişanlığını görmüş ve eski eserlerin bir yere toplanarak mükemmel bir müze meydana getirileceğini vaat etmiştir (Ahenk, 23 Kânun-ı Evvel 1326 (5.1.1911), s. 2). Ancak istenen şartlara uygun bir yer bulunamamış ve cevap da gecikmiştir. Bunun üzerine 19 Kânun-ı Sani 1326 (1.2.1911) tarihinde 904 ve 905 sayılı yazılarla cevabın çabuklaştırılması Aydın Maarif Müdürlüğü'nden ve Âsâr-ı Atıka Memuru Vangel Efendi'den rica edilmiştir (İAMA, Dn: 3306).

Mekteb-i Sultani'nin ön ve arka bahçesindeki eserlerin dağınık ve düzensizliğini gidermek isteyen Mektep Müdürü Mustafa Refik Bey, okul bahçesinin münasip bir yerinde bir müze vücuda getirilebileceğini düşünmüş, bu çerçevede uzman kişilerin görüşlerine başvurmuş ve sonrasında Vali ve Maarif Müdürü'ne de bu düşüncesini sunmuştur. Bu bağlamda, İzmir'de yayınlanan Ahenk gazetesinde konu gündeme taşınmış ve İzmir'de bir müzenin kurulmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca kurulacak müzenin, İzmir'in şan ve şöhretini yükseltecek, kıymetli eserlerin kaybolmasını önleyecek ve kıymetlerinin artmasını sağlayacak medeni bir kurum olduğu ifade edilmiştir. Bu girişimin başarıya ulaşacağı konusunda da bir değerlendirme yapılmıştır (Şinasi, 23 Kânun-ı Sani 1326 (5.2.1911), s. 1).

Mektep Müdürü Mustafa Refik Bey, Müze-i Hümayun'a gönderdiği 24 Kânun-ı Sani 1326 (6.2.1911) tarih ve 113 sayılı yazıda; önce mektep bahçesinde toplanan eserlerin durumu hakkında genel bir bilgi vermiş, sonrasında girişimlerinden bahsederek yapmak istediklerini açıklamıştır. Eserler bahçede düzensiz bir hâldedir ve burayı ziyaret eden yabancı misafirlere tam bir açıklama yapılamamaktadır. Teslim aldığı evraklar arasında bu eserlere ilişkin özel bir defter de bulunmamaktadır. Vatanın yok olmaya doğru gittiği bu devirde, eserlerin korunmasına mahsus bir binanın inşası için tahsisat ayrılması da imkânsızdır. Bu durumdan vicdani olarak rahatsızdır. Sorunu çözmek için mektebin bahçesine küçük bir müze şubesi oluşturmaya karar verdiğini, bu düşüncesini Vali Nazım Paşa ve Maarif Müdürü Müştak Lütfi Bey'in de takdirle karşıladığını belirtmiştir. Ancak yaptığı araştırma sonunda mevcut eserlerin böyle bir müze şubesi için yetersiz olduğu kanısına varmıştır. Bu çerçevede, bu müze şubesine konmak üzere Müze-i Hümayun'da bulunan sikke koleksiyonlarının fazlalarından ve nakledilebilir diğer eserlerden gönderilmesini talep etmiştir (İAMA, Dn: 3337) (Belge 5). Mustafa Refik Bey'in mektep bahçesine yapmayı düşündüğü müze binası, Konya ve Bursa Müze-i Hümayun şubelerine benzer, bir veya iki teşhir salonundan ibaret küçük ölçekli bir müze binası olacaktı. Bu müze binası, büyük bir arkeolojik potansiyele sahip bölgenin sorunu çözemeyecekti, ama çok kısa bir zaman diliminde bir düzen ve rahatlık getirebilirdi.

Müze-i Hümayun Müdürü Halil Edhem Bey, Mustafa Refik Bey'in yazısına 30 Kânun-ı Sani 1326 (12.2.1911) tarih ve 936 sayılı bir yazıyla cevap vermiştir. Osman Hamdi Bey'in İzmir'de bir müze şubesi meydana getirmeye çalıştığını ve maalesef bunu başaramadığını ifade ederek, oradaki eserlerden birinin geçenlerde çalınması üzerine eserlerin korunması ve teşhiri için geçici bir yer bulmaya çalıştıklarını, bu çerçevede Maarif Müdürlüğü ile yazışma yapıldığını ve henüz bir cevap alınamadığını bildirmiştir. Ayrıca eserlerin azlığı konusuna da değinerek vilayetin her tarafını gezdiğini, çevrede birçok dağınık durumda eserin bulunduğunu bildirmiştir. Bunların toplanması hâlinde büyük bir müze vücuda getirilebileceğini, gerektiği takdirde sikke koleksiyonlarının mükerrer olanlarından, Bursa ve Konya'daki müze şubelerine verildiği gibi, İzmir'e de gönderileceğini, ancak bunun düzenli bir müzenin elde

edilmesine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Son olarak da, Mekteb-i Sultani’de bulunan eserlerin Âsâr-ı Atfika Memuru Vangel Efendi ile birlikte bir deftere geçirilmesini Müdür Bey’den rica etmiştir. Bu bağlamda Vangel Efendi’ye de talimat verildiğini bildirmiştir (İAMA, Dn: 3337).

İzmir Maarif Müdürü Müştak Lütfi Bey ise bu hususta Müze-i Hümayun’a gönderdiği 24 Kânun-ı Sani 1326 (6.2.1911) tarih ve 1494 sayılı yazıda; eserlerin korunmasına ve teşhirine uygun seneliği elli liradan bir yer kiralanarak eserlerin oraya taşınmasının uygun olmadığını dile getirmiştir. Şöyle ki; bu nitelikte bir yer İzmir’de yoktur. Böyle bir yer bulunsa bile eserlerin oraya taşınmasının nakliye bedeli iki yüz liradır. Eğer bir sonraki sene mal sahibi sözleşmeyi sonlandırır ise, bir o kadar nakliye ücreti yeniden ödenecektir. İkinci defa müze olmaya elverişli bir bina bulunamayacağı da tabiidir. Öyleyse uygun bir arsa bulunarak ve beş altı yüz lira harcanarak bir müze binası inşa ettirmekten başka çare yoktur. Bu durumda, bir müze binası yapıncaya kadar eserleri yerlerinde bırakmak ve onları daha iyi korumaya çalışmak zorunludur. Bu önerinin kabulü hâlinde gerekli emrin ve yeterli tahsisatın gönderilmesini rica etmiştir (Belge 6). Halil Edhem Bey, bu yazıya 2 Şubat 1326 (15.2.1911) tarih ve 951 sayılı yazıyla olumlu cevap vermiş ve 1327 (1911-1912) yılı bütçesine ek yapma imkânı olmadığını, ancak 1328 (1912-1913) yılı bütçesine ödenek konabileceğini belirtmiştir. Son olarak da talebini dile getirmiş ve bu şerefli hizmet için müzeye elverişli bir arsanın Belediye veya “maarifperver” halktan biri tarafından hediye edilmesini arzularadıklarını ifade etmiştir (İAMA, Dn: 3352) (Belge 7).

Ahenk gazetesinin 23 Kânun-ı Sani 1326 (5.2.1911) tarihli nüshasında çıkan yazıdan haberdar olan Halil Edhem Bey, bu gazeteye 30 Kânun-ı Sani 1326 (12.2.1911) tarihli bir yazı göndererek düşüncelerini açıklama gereğini duymuştur. Öncelikle, Bursa ve Konya’da olduğu gibi İzmir’de, hatta en önce İzmir’de bir müze şubesi kurulması gerekirken, şimdiye kadar bunu başaramadığından dolayı üzgün olduğunu vurgulamıştır. Yazının devamında ise, Bursa ve Konya’da valilerin yardımıyla ve maarif müdürlerinin gayretiyle şubelerin meydana getirildiğini belirterek, Mekteb-i Sultani bahçesinde toplanan eserlerin perişan durumda kalmasının uygun olmadığını, bunların korunması ve teşhirine müsait bir yere kaldırılması için maarif müdürü ve müze memuru ile irtibatta olduğunu bildirmiştir. İzmir Belediyesi’nin veya “maarifperver” halktan birinin günümüzde ve gelecekte müze için elverişli olan bir arsa bağışladığı takdirde, 1328 (1912-1913) yılı bütçesine inşaat masrafı konmasının teklif edileceğini ifade etmiştir. Ayrıca Bergama Müzesi örneğini vererek, eserlerin hafriyat yerlerinde muhafazası için küçük müze şubeleri açılması yönünde karar aldıklarını belirtmiştir. Ahenk gazetesinden, bundan böyle gazeteleri vasıtasıyla halkın teşvik edilmesi hususunda çalışmalara devam etmelerini ve makale sahibine de teşekkürlerinin iletilmesini istemiştir (İAMA, Dn: 3306) (Belge 8).

Âsâr-ı Atfika Memuru Vangel Efendi de yeni bir müze binasının inşasından yanadır. Bu düşüncesini 2 Şubat 1326 (15.2.1911) tarih ve 46 sayılı yazıyla Müze-i Hümayun’a bildirmiştir. Bu yazıda, ayrıca mevcut eski eserlerin miktarını da bildireceğini ifade etmiştir (İAMA, Dn: 3338).

Mekteb-i Sultani’de bulunan eserlerin korunmasına yönelik yapılan yazışmalarda; önce mağaza kiralama, sonra mektep bahçesinde Müze-i Hümayun’un bir şubesini oluşturma ve son olarak da uygun bir arsa üzerine bir müze binası inşa etme düşünceleri ortaya çıkmıştır. Halil Edhem Bey; Maarif Müdürlüğü’ne, Mekteb-i Sultani Müdürü’ne ve Ahenk gazetesine yazdığı yazılarda konuya hâkim olduğunu, sorunun çözümüne yönelik olarak da bir şeylerin yapılmasını arzu ettiğini göstermiştir. En uygun çözümün, kurulacak Müze-i Hümayun şubesi için bir bina inşa edilmesi olduğunu bilmektedir. Bu amaca uygun olarak da, yapılacak harcamaları azaltmak üzere, İzmir Belediyesi veya İzmirli “maarifperver” biri tarafından bir arsa bağışlanmasını talep etmiş, bu yönden de halkın teşvik edilmesini istemiştir.

İzmir’de Müze-i Hümayun Şubesi İçin Bina İnşa Etme Girişimi

İzmir’de bir müze binası inşa edilmesi fikrinin yeniden kuvvet kazanması üzerine, Müze-i Hümayun’da konunun tekrar araştırılması hususu gündeme gelmiştir. Aydın Vilayeti’ne yazılan 10 Mart 1327 (23.3.1911) tarih ve 43 sayılı yazıda; Müze muhafızlarından Makridi Bey’in Bergama, Sart ve Ayasluğ (Efes) harabeleri ile eski eser alanlarını ve müzeyle ilgili hususları incelemek üzere İzmir’e geleceği bildirilmiş ve kendisine gerekli yardımın

yapılması istenmiştir. Aynı tarihte Maarif Müdürlüğü'ne yazılan 44 sayılı yazıda da benzer konular vurgulanmış, ayrıca müze şubesi konusunda etraflıca düşünülerek ortak bir kararın alınması gerektiği bildirilmiştir (İAMA, Dn: 3498, 3499). Makridi Bey, İzmir'de kurulmak istenen müze ile ilgili olarak yerel yöneticilerle bilgi alışverişinde bulunmuş ve onları yönlendirmiştir. Aydın Vilayeti İdare Meclisi, muhtemelen onun tavsiyelerine uygun olarak 31 Mart 1327 (13.4.1911) tarih ve 730 sayılı bir karar almıştır. Bu kararla vilayet dâhilinde ortaya çıkan eserlerin korunması ve teşhir edilmesine yönelik olarak, İzmir'de bir müze binasının inşası için yeni bir adım atılmış ve piyango gelirinden de beş yüz lira ayrılmıştır. Makridi Bey, müzenin mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarına uygun olacak bir tarzda inşası için dört yüz lira gibi bir meblağın Müze-i Hümayun tarafından verilebileceğini ifade etmiştir. Bu çerçevede, 1905 yılında müze inşa edilmesi düşünülen arsa tekrar gündeme gelmiş ve müze binasının Mekteb-i Sanayi'nin karşısında bulunan ve mülkiyeti bu mektebe ait olan arsanın mektepçe uygun bulunacak bir yerine, mektebin görünümüne mani olmayacak şekilde inşası uygun görülmüştür. Mektebin yetkilileri, arsanın Maarif namına devredilmesine onay vermemektedir. Buna rağmen, Mekteb-i Sanayi'nin yapılacak binayı sonradan yıkmaya ve başka biçimlerde kullanmaya yetkisi bulunmamak kaydıyla, müze idaresinin Maarif idaresine ve müze binası ile gelecek gelirinin Mekteb-i Sanayi'ye ait olmak üzere, arsa üzerine müze binasının inşası yolunda Maarif Müdürlüğüne ve Mekteb-i Sanayi Komisyonu Başkanlığına alınan meclis kararının havalesine karar verilmiştir (Belge 9). Bu karar sureti 11 Nisan 1327 (24.4.1911) tarih ve 680/203 sayılı yazıyla Müze-i Hümayun'a iletilerek gereğinin yapılması ve dört yüz liralık havalenamenin gönderilmesi istenmiştir. Müze-i Hümayun'da bu karar suretinin arkasına; Maarif Müdürü ile görüşüldüğü, söz konusu mahallin bir planının görülmesi ve bina ile gelirin Mekteb-i Sanayi'ye bırakılması konusunda Maarif Nezaretinden izin alınması gerektiği hususlarında 23 Mayıs 1327 (5.6.1911) tarihli bir not düşülmüştür (İAMA, Gelen Evrak No: 255).

İzmir Müze-i Hümayun Şubesi İçin Hazırlanan Müze Tasarımları

Aydın Maarif Müdürlüğü tarafından Müze-i Hümayun'a gönderilen 4 Haziran 1327 (17.6.1911) tarih ve 1473/446 sayılı yazıda; arsının haritasının ekte sunulduğu bildirilmiş ve müze planı ile haritasının, ayrıca dört yüz liralık inşaat masrafının gönderilmesi talep edilmiştir. Yazının altına düşülen 26 Temmuz 1326 (8.8.1911) tarihli bir nottan, arsa haritasının Müdür Muavini Edhem Bey tarafından alındığı görülmektedir (İAMA, Gelen Evrak No: 504). Müze arsasının planı Konstantin İzmirli tarafından 1/200 ölçeğinde çizilmiştir. Bu çizim incelendiğinde; 125 x 40 metre boyutlarında dikdörtgen bir biçime sahip olan arsanın cadde ile deniz arasında yatay bir konumda yer aldığı görülmektedir. Orta kısmında genişliğin 42 metre olması dolayısıyla yüzölçümü 5012,5 metrekare olarak ölçülmüştür. Arsanın konumunu ve çevresini gösteren plana göre; önünde Göztepe Caddesi, karşısında Sanayi Mektebi ile yemekhanesi ve Askerî Hastane, arkasında deniz, Göztepe Caddesi yönünden baktığımızda; solda günümüzde Hamidiye Camii olarak bilinen Karantina Camii, sağda ise Askerî Hastane'nin bahçesi vardır (İAMA, Gelen Evrak No: 504). Karantina semtinde bulunan bu arsa, günümüzde park ve otopark olarak kullanılmaktadır ve deniz doldurularak yapılan yollar nedeniyle denizden uzaklaşmış bir konumdadır. 1929 yılı öncesine ait imar planında, arsa denize bitişik olarak görülmektedir (Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi, İBB-İM_HRT_194.) (Belge 10).

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Arşivi'nde müze planlarının bulunduğu dosyada üç adet müze planı ve cephe düzenlemesi mevcuttur (İAMA, Dn: 231). Bunlardan birincisinin üzerinde Müze-i Hümayun idaresince, diğer ikisinin üzerinde de Mühendis Mösyö Péré tarafından tanzim olunduğunu belirten birer ifade vardır. Bu plan şemalarında, arsının boyutlarına uygun olarak yatay konumda tasarlanan müze yapılarının ön cephesi Göztepe Caddesi'ne, arka cephesi denize nazır olarak konumlandırılmıştır.

Birinci müze tasarımı, Müze-i Hümayun'un mimarı Edhem Hamdi Bey tarafından muhtemelen 1905 yılında çizilmiştir (Belge 11). Bu tasarım, plan ve cephe düzenlemesiyle Müze-i Hümayun'un ana binasının tek katlı bir varyasyonu niteliğindedir. Onun gibi fazla yüksek olmayan bir temel üzerine oturtulmuştur. Müze-i Hümayun'un planı alt kısmı uzun ters 'U' formunda olmasına karşın, bu müzenin planı orta kısmı uzun 'H' formunda olup üç bölümden oluşmaktadır. Yatay olarak uzanan orta bölüm, sağ ve sol tarafından dikey konumunda iki yan bölümle birleşmiştir. Yan bölümlerin ön çıkıntıları arka kısma oranla biraz daha uzun tutulmuştur. Ortada yer alan yatay bölüm,

birbirine kapı açıklığı ile geçilen beş salondan oluşmaktadır. Ön ve arkadan iki girişi bulunan ortadaki salon, diğer dört salona göre biraz küçüktür. Sağ bölümün, sol bölümde olduğu gibi önde merdivenle çıkılan sahanlıklı bir giriş kapısı vardır, fakat merdiven detayı çizilmemiştir. Sağ bölüm önden arkaya doğru sıralanmış üç salondan oluşur ve birer kapı açıklığı ile birbirine bağlanmıştır. İkinci ve üçüncü salondan orta bölüme birer kapı açıklığı ile geçilir. Sol yan bölümde ilk mekânlar idari bölüm olarak düzenlenmiştir. Merdivenle çıkılan sahanlıktan bir kapı ile önce küçük bir koridora geçilir. Koridorun karşısında kafe-ocak, sağında lavabo-tuvalet, solunda müdür odası yer alır. Kafe-ocak mekânının sağında, lavabonun arka tarafında bekçi odası vardır. Bekçi odasının bir kapısı kafe-ocak mekânına, diğer kapısı orta bölümün salonuna dikey konumda bitişik uzun bir koridora bağlanmıştır. Koridorun solunda, koridora birer kapı ile açılan üç salon, sağında ise bir kapı açıklığı ile geçilen orta bölümün salonu mevcuttur. Müdür odasının arkasında yer alan ve müdür odasına bir kapı ile bağlanan salon, sikke kabini olarak adlandırılmıştır. Bir sonraki salon kütüphanedir. Bu bölümün arka tarafında bulunan üçüncü salona bir isim verilmemiştir.

Müzenin dış cephe tasarımı neo-klasik bir tarzda düzenlenmiştir. Çatı parapet duvarla gizlenmiştir. Anıtsal tarzda inşa edilen ana giriş bölümü, Müze-i Hümayun binasını anımsatır. Üç yönlü merdivenle çıkılan geniş bir sahanlık üzerinde dört adet dairesel kesitli sütunla taşınan üçgen alınlıklı, revak şeklinde bir ön mekân mevcuttur. Üçgen alınlığın uçlarında akroter olarak nitelendirilebilecek mimari süsleme vardır. Üst köşedeki akroter daha büyük tutulmuştur. Benzer süslemeler çatının diğer köşelerinde de görülmektedir. Üçgen alınlığın ortasında bir tuğra kabartması seçilmektedir. Ana giriş üç adet çift kanatlı kapı ile sağlanır. Orta bölümün arka girişinde de benzer bir tasarım söz konusudur. Yalnızca merdiven tek yönlüdür. Yan bölümlere girişte iki kanatlı birer kapı vardır. Kapıların üzerinde yer alan pencereler kareye yakın dikdörtgen biçimindedir. İç mekânlar, dış cephede kapıların üstünde yer alan pencerelerin hizasında, onlara oranla aşağı doğru biraz uzun tutulan ve tüm cepheleri dolaşan düz söveli dikdörtgen pencerelerle aydınlatılmıştır. Pencere aralarına dikdörtgen kesitli, kaide ve başlıkları belirgin plaster sütunlar yerleştirilmiştir. Cephede üçgen alınlığın iki yanında ve alt kısmında silmeler mevcuttur. Pencerelerin altından merdiven hizasına kadar olan tüm cephede de yatay şeritler seçilmektedir.

Bu müze tasarımı yarım kalmıştır. Planda ve cephe tasarımında bazı yerlerin üzeri kurşun kalemle işaretlenmiş veya çarpı atılarak çizilmiştir. Teşhir bölümlerine isim verilmemiştir. Yalnızca sol yan bölümde yer alan müdür odası, kafe-ocak, lavabo-tuvalet, bekçi odası, kütüphane ve sikke kabininin Fransızca olarak isimlendirildiği görülmektedir. Edhem Hamdi Bey'in bu tasarımını Mösyö Péré'nin gördüğü ve buradan yola çıkarak kendi tasarımlarını ürettiği düşünülmelidir.

İkinci ve üçüncü müze planları ve dış cephe tasarımları, Mösyö Péré isimli mühendise aittir. Dış cephe tasarımlarının sağ alt kısmında Raymond Charles Péré imzası görülür. Muhtemelen 1911 yılında yapılmış olmalıdır. R. C. Péré, Fransa'nın Landes iline bağlı Roquefort kasabasında 24.5.1854 tarihinde doğmuş, mimarlık okumak için Bordeaux Güzel Sanatlar Akademisi'ne kaydolmuş, İzmir'e yerleşerek mimarlık bürosu açmış ve İzmir'in önemli mimarlarından biri olmuştur. 15.10.1929 tarihinde İzmir'de vefat eden sanatçının en bilinen eseri, 1901 tarihinde yaptığı Saat Kulesi'dir. Sarıkışla içinde yer alan 1901 tarihli çeşmeli havuz, 1904 tarihli Karşıyaka Saint Helen Katolik Kilisesi ve 1908 tarihli Fransız Hastanesi Ek Binası (günümüzdeki Alsancak Nevvar Salih İşgören Devlet Hastanesi Acil Servis Binası) da onun diğer bilinen eserleridir. Küçükyalı Köprü semtinde bulunan ve 20. yüzyılın başlarına tarihlenen Ayşe Mayda Köşkü de bu sanatçıya atfedilmektedir (Berkant, 2015, s. 177-178).

İkinci müze tasarımı; orta kısmı uzun 'H' formunda bir plana sahiptir, üç bölümden oluşur ve 1000 metrekare civarında bir alanı kapsar (Belge 12). Orta bölüm uzun ve yatay bir konumda olup sağ ve sol taraftan uç kısımlarına daha kısa ve dikey konumda iki yan bölüm orta kısımdan eklenmiştir. Plan şemasına göre; dıştan dışa yatay uzunluk 83,60, yan bölümlerde dikey uzunluk 23,60 metredir. Orta ve yan bölümlerinin önden ayrı ayrı giriş kapıları vardır. Orta bölüm üç teşhir salonundan oluşur. Orta salon, 10 x 10 metre boyutlarında olup 'Müslüman Sanatı' olarak nitelendirilen İslam sanatına ayrılmıştır. Bu salonun ayrıca arka bahçeye açılan bir kapısı vardır. Bunun sağında ve solunda bulunan salonlar, 20 x 10 metre boyutlarındadır. Soldaki salon Grek, sağdaki salon Roma sanatına aittir. Sağ yan bölümde üç teşhir salonu bulunmaktadır. Ortadaki salon, 10 x 10 metre boyutlarında olup Bizans sanatına tahsis

edilmiştir. Diğer iki salon 10 x 5,40 metre boyutlarındadır. Giriş bölümü de bulunan öndeki salon bronz eserlere ve endüstriyel sanatlara, arkadaki salon seramik heykelciklere ve vazolara ayrılmıştır. Ortadaki Bizans sanatı salonundan, ön ve arkadaki teşhir salonları ile orta bölümün Roma sanatı salonuna birer kapı açıklığıyla geçiş sağlanmıştır. Sol yan bölümde idari bölüm ile sikke, mühür ve takılara ait bir teşhir salonu ve kütüphane yer almaktadır. İdari bölüm, sol yan bölümün ön çıkıntısına yerleştirilmiştir. Ortada 2.40 metre genişliğinde bir giriş koridoru vardır. Bu koridor, önden bir kapı ile dışarıya, arka sağ yandan bir kapı ile kütüphane ve teşhir salonunun önündeki koridora açılır. Giriş koridorun solunda 3.50 x 5,60 metre boyutlarında, özel bir tuvaleti de bulunan müdür odası yer alır. Ayrıca bu oda, bir kapı ile arkasındaki sikke, mühür ve takılara ayrılan teşhir salonuna bağlanmıştır. Koridorun sağında ise, bekçi odası ile tuvalet ve kafeye ait mekânlar vardır. Kafeye ait mekân, tuvalete ayrılan alandan biraz büyükçe olup çalışan personele ve misafirlere yönelik bir ocak niteliğindedir. İdari bölümün arkasına 6,20 x 6.25 metre boyutlarında sikke, mühür ve takıların yer alacağı teşhir salonu, onun arkasına da 8 x 6,25 metre boyutlarında kütüphane salonu yerleştirilmiştir. Bu mekânların sağında 3,40 metre genişliğe sahip bir koridor mevcuttur. Bu koridor bir kapı açıklığıyla orta bölümün Grek salonuna, alt kısmında da idari bölümün giriş koridoruna bağlanmıştır.

Müzenin cephe düzenlemesi oryantalist bir üsluba sahiptir. Saçak üzerinde tüm çatıyı dolaşan parapet duvar mevcuttur. Orta bölümde yer alan ana giriş, üç yönlü merdivenle çıkılan ve dört adet kare kesitli sütunla taşınan bir ön mekân ile vurgulanmıştır. Bu ön mekânın üst kısmında yer alan dikdörtgen alınlıkta nişçik ve kartuşların oluşturduğu iki sıra süsleme görülür. Nişçik sırası saçak altından, kartuş sırası da pencerelerin üstünden tüm cepheyi dolaşmaktadır. Pencerelerin altından da tüm cepheyi dolaşan geniş bir silme mevcuttur. Pencere aralarına yerleştirilen ve bu geniş silmenin üstüne oturan plaster sütunlar, kartuşlarla birleşerek bir tezyinat oluşturur. Bina temeli iki sıra kesme taşla kaplanmıştır. Bunun üst kısmında tüm cepheyi dolaşan geniş bir silme mevcuttur. Bu silme ile pencere altından dolaşan silme arasındaki tüm cephe yatay ince şeritlerle bezenmiştir.

Müze öndeki merdiven sahanlığından üç adet çift kanatlı kapıyla girilir. Ortadaki İslam sanatının yer aldığı bölümden arka tarafa çıkışta da benzer bir giriş sistemi vardır. Ancak merdiven tek yönlü olarak düzenlenmiştir. Sağ ve sol yan bölümlere giriş ise, ön taraftan tek yönlü, sahanlıklı birer merdiven ve çift kanatlı birer kapı ile sağlanmıştır.

Çatı oluklu kiremitlerle kapatılmıştır. İslam sanatına ayrılan orta bölümün çatısı, diğer bölümlerin çatısına göre biraz daha yüksek tutulmuştur. Çatı üzerinde Roma ve Grek sanatı salonlarının üzerine gelecek şekilde yerleştirilen ve içteki aydınlatmayı sağlayan cam örtü sistemi mevcuttur. Orta bölüm ile yan bölümlerin çatısı üzerinde birer alem vardır. Orta bölümdeki alem, diğerlerine göre daha büyük olup uç kısmı ağız yukarıya dönük hilal şeklindedir. Cam örtünün dışında, iç mekânların aydınlatılmasına kapıların üst kısmından dolaşacak şekilde tüm cephelere yerleştirilen düz lentolu ve üst köşeleri kavisli pencereler katkı sağlamaktadır. Yan bölümlerin ön ve arka cephelerinde bulunan pencereler tek sütunla, diğer tüm pencereler ise iki sütunla bölünmüştür. Kapıların üzerine gelen pencerelerde ise sütun bulunmamaktadır. Ön cephede giriş bölümünün üzerinde, parapet duvarının üstünde kenarlardakiler yarım olmak üzere dokuz adet orta kısmı yuvarlak şekilde delikli mazgal süsleme görünmektedir. Yan girişler üzerinde ise, daha küçük boyutta, yine kenarlardakiler yarım olmak üzere dörder adet mazgal bulunmaktadır. Bu mazgal süslemeler simetrik olarak arka cephede de mevcut olmalıdır.

Üçüncü müze tasarımı, plan olarak ikinci müze tasarımının çok az ölçülerde küçültülmüş bir örneğini oluşturmakla beraber cephede giriş bölümü farklı bir formda verilmiştir (Belge 13). Plan şemasına göre; dıştan dışa yatay uzunluk 74, yan bölümlerde dikey uzunluk 20 metredir. Yapı 900 metrekare civarında bir alana oturmak üzere tasarlanmıştır. Orta bölümün orta salonu, ön ve arkadan 1.90 metre dışarı çıkık vaziyettedir. Yan bölümlerin arka çıkıntıları kısa tutulmuştur. Orta bölümde İslam sanatına ayrılan teşhir salonu 7.50 x 12.60, Grek ve Roman sanatına ayrılan teşhir salonları ise 19.80 x 8.80 metre boyutlarındadır. Sağ yan bölümde yine üç teşhir salonu bulunmaktadır. Önden arkaya doğru birinci salon endüstriyel sanatlara, ikinci salon seramik heykelcikler ile vazolara ve üçüncü salon Bizans sanatına ayrılmıştır. Birer kapı açıklığı ile geçiş sağlanmıştır. Endüstriyel sanatlara ve Bizans sanatına ayrılan teşhir salonu 11.00 x 7.40, seramik heykelcikler ile vazolara ayrılan teşhir salonu ise 11.00 x 5.70 metre boyutlarındadır. Sol yan bölümde, ikinci planda olduğu gibi idari kısım ve teşhir bölümleri aynen mevcut olup daha

küçük boyutlardadır. Kütüphane 7.40 x 7.80, sikke, mühür ve takılara ayrılan teşhir salonu 7.40 x 5.00, müdür odası 3.50 x 6.50 metre olarak düzenlenmiştir. Kütüphane ile sikke, mühür ve takılara ayrılan teşhir salonunun önündeki koridor, iki kapı açıklığıyla Grek sanatı salonuna, bir kapı açıklığı ile de giriş koridoruna bağlanmıştır. Sağ yan bölümdeki Bizans sanatı salonu ile seramik heykelcikler ve vazolara ait salon birer kapı açıklığıyla orta bölümdeki Roma sanatı salonuna açılmıştır. Endüstriyel sanat salonu ise yalnızca orta bölümdeki seramik heykelcikler ve vazolara ait salona bağlantılıdır.

Cephe düzenlemesinde ikinci müze tasarımına göre birtakım farklılıklar vardır. Temelde kullanılan kesme taş kaplama, bu tasarımda yer almamıştır. Ayrıca girişteki sütunlu kısım kaldırılmış, bunun yerine oldukça yüksek, içbükey bir taç kapı yapılmıştır. Çift kanatlı kapının üst kısmında dikdörtgen bir pencere, iki yanında dairesel kesitli, başlıklı birer sütun yer alır. Pencereyi üç yönden çevreleyen geniş bordür, bir kemer şeklinde sütun başlıklarıyla birleşmiştir. Bunlar silmeler ve geniş bitkisel bezemeli bir bordürle çevrelenmiştir. Kapı önünde bir sahanlık ve aşağıya doğru genişleyen tek yönlü merdiven mevcuttur. Bu bölümün arka giriş cephesi de aynı tarzda tasarlanmıştır, fakat merdiven aşağı doğru genişlemez. Sağ ve sol yan bölümlerin girişinde, sahanlıklı birer merdiven ve boyutları biraz küçük çift kanatlı birer kapı mevcuttur.

Cephede pencere altındaki bölümler, ikinci müze tasarımına göre daha geniş yatay şeritlerle hareketlendirilmiştir. İslam, Grek ve Roma sanatı teşhir salonları ile yan bölümler ayrı birer çatı ile taçlanmıştır. İslam sanatına ait bölümün çatısı, diğer bölümlerin çatısından daha yüksektir. Grek ve Roma sanatı salonlarının çatılarının üst bölümünde cam örtü sistemi vardır. Çatılar üzerinde yedi adet alem görülmektedir. Orta bölümdeki alem daha büyüktür ve uç kısmı ağız yukarıya açık hilal şeklindedir. Yan bölümlerin ön ve arka tarafında ve giriş kapılarının üstünde yer alan pencerelerin dışında kalan tüm pencereler birer sütunla ikiye bölünmüştür. Parapet duvarın altında konsol, üstünde mazgal dizisi, bu tasarımda tüm çatı kenarını bezemiştir. Bu müze tasarımının çizildiği kâğıdın arka yüzünde; “İzmir’de inşası mukarrer olunan müze şubesi planı” yazısı mevcuttur.

Bu üç müze tasarımında kullanılan orta kısmı uzun ‘H’ plan tipi, İzmir’de günümüzde Namık Kemal Lisesi olarak kullanılan Rum Evangeliki Okulu (1910-1922) (Şimşek Özel, 2018, s. 225, 227, 252) ile Karşıyaka İmam Hatip Ortaokulu olarak işlev gören Karşıyaka Dârülmuallimâtı (1913) (Şimşek Özel, 2021, s. 257, 264) binalarında görülmektedir. Müze tasarımlarından ilki, Müze-i Hümayun’un ana binasının tek katlı bir benzeridir. Neo-klasik üsluptadır. Cephe düzenlemesinde antik Yunan mimarlığı esintisini taşımasına rağmen, daha sade bir görünüm arz eder. R. C. Péré’nin müze tasarımları, plan itibarıyla birinci müze tasarımına benzemekle birlikte, cephe düzenlemesinde farklılık göstermektedir. Müze binası, süsleme unsurlarıyla ilk bakışta oryantalist özellikler taşıdığı izlenimi veren Mekteb-i Sanayi’nin (Kuyulu, 2000a, s. 77) karşısına inşa edilecektir. R. C. Péré, müze tasarımlarını bu yapının cephe üslubuna uygun olarak oryantalist bir tarzda yapmıştır. O, aynı zamanda sadece İzmir’in değil Türkiye genelinde de oryantalist üslubun en anıtsal temsilcilerinden olan İzmir Saat Kulesi’nin mimarıdır (Kuyulu 2000b, s. 281). Müze binası inşa edilemeyince, bu tasarımının bir varyasyonu Sarıkışla’nın Subay Mahfilî’nin cephe tasarımında kullanılmıştır. Cephede yer alan şeritler ile parapet duvarın üzerinde bulunan mazgal dizisini bu yapıda da görürüz. Bu mahfilin R. C. Péré tarafından tasarlanmış olabileceği ifade edilmiştir (Alpaslan, 2022, s. 616-619, Şekil 20, 21). R. C. Péré’nin ekonomik açıdan daha uygun olan ikinci müze tasarımı, Müze-i Hümayun tarafından kabul görmüştür. Muhtemelen müze inşasına, yönetimine ve gelir paylaşımına getirilen kuralların taraflarca uygun görülmemesinden ötürü arsa tahsisi yapılamamış ve müze binasının inşasına da başlanamamıştır.

Üçüncü Girişim

İzmir Müze-i Hümayun Şubesi İçin Bahri Baba’da Yeniden Arsa Tahsis Edilmesi

Vangel Efendi, 1914 yılında İzmir Sancağı Milletvekili seçilince, yerine o sıralarda Sart hafriyatında görevli bulunan Müze-i Hümayun’un Başkâtip refiki olan Aziz Ogan, İzmir Âsâr-ı Atıka Memuru olarak atanmıştır (Koşay ve ark., 2013, s. 164-165). Aziz Ogan, Müze-i Hümayun’a gönderdiği 28 Teşrin-i Sani 1334 (28.11.1918)

tarih ve 266/44 sayılı yazıda; Bahri Baba'da terk edilmiş durumda bulunan eski Musevi mezarlığına millî binalar yapılmak üzere el konulduğunu ve büyük bir mektep, doğumevi ve Millî Kütüphane binasının inşasına başlandığını bildirmiş ve gelecekte burasının İzmir'in en şerefli yeri olacağını ifade etmiştir. Burada bu gibi müesseselerin inşa edilmesine olanak sağlayan büyük ve değerli arsalar mevcuttur. Müze-i Hümayun, öteden beri İzmir'de bir müze şubesi açmak istemiş ve sırf müze inşasına elverişli bir arsa bulunmadığından bu girişimler sonuçsuz kalmıştır. İzmir Hahamlığı Musevi mezarlığından elde edilen arsaların kendisine verilmesini istemektedir. Bu hususun nasıl sonuçlanacağı bilinmemekle beraber İzmir'in eski valisi Rahmi Bey'in burada müze binası için arsa ifrazına yönelik sözleri olmuştur. Şu sıralar İzmir Valiliğine bir yazı gönderilerek, gelecekte binlerce lira harcayarak elde edilmesi olanaksız olan böyle şerefli bir yerde bedelsiz bir arsa alınmasıyla, eskiden beri sorun olan arsa probleminin çözülmüş olacağını dile getirmiştir (İAMA, Dn: 8294) (Belge 14). Aziz Ogan 11 Kânun-ı Evvel 1334 (11.12.1918) tarih ve 274/52 sayılı yazıda da Musevi mezarlığının günümüzde meydanlık hâline getirildiğini ve bu bölgeye taleplerin artmakta olduğunu beyan ederek, arsa hususunun çözülmesine yönelik işlemin hızlandırılmasını talep etmiştir (İAMA, Dn: 8294). Müze-i Hümayun, Mekteb-i Sultani'nin bir odasında ve bahçesinde düzensiz bir vaziyette bulunan ve miktarı günbegün artan eski eserlerin bir müze binası inşa edilerek koruma altına alınmasının öteden beri arzu edilmekte olduğunu belirterek, arsa meselesini 14 Kânun-ı Evvel 1334 (14.12.1918) tarih ve 309 sayılı yazı ile Maarif Nezareti'ne iletmiştir (İAMA, Dn: 8294). Buradan vilayete gelen emir üzerine, arsa meselesi Vilayet Encümeni'nce incelemeye alınmıştır. Bu durumun gidişinden, Aziz Ogan'da konunun birçok zaman uzayacağı kanısı oluşmuş ve bunu 27 Şubat 1335 (27.2.1919) tarih ve 293/101 sayılı yazıyla Müze-i Hümayun'a bildirmiştir (İAMA, Dn: 8380, 8382). Ancak korkulan olmamış, müze için arsa tahsisi olumlu sonuçlanmıştır. 29 Mart 1339 (29.3.1923) tarih ve 54 sayılı raporunda; eski ve geniş Musevi mezarlığı park ve bulvar hâline getirilmek istendiği zaman, İzmir'in şerefine uygun miktarda bir arsanın temin edildiğini belirtmiştir (Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 180.9.0.0.29.159.16.)

Mekteb-i Sultani'de Bir Kısım Eserleri Teşhir Etme Düşüncesi

İzmir'e 1919 yılının Şubat ayı başında atanan Maarif Müdürü Abüllatif Nevzat Bey (Tutsak, 2002, s. 96), eski eserlere karşı ilgi ve sevgisi olan biridir. Bu bağlamda, Mekteb-i Sultani'nin bahçesinde fakir bir manzara gösteren eserlerin, kaideler yaptırılarak mektebin mermer döşemeli avlusunda sergilenmesini arzu etmektedir. Bu eserlerin daha uzun bir zaman bahçede atılı vaziyette bırakılmaması ve müze kuruluncaya kadar kaideler yaptırılarak sergilenmesi konusunda Aziz Ogan'la da görüş birliğine varmıştır. Bu çerçevede, Maarif Nezareti'ne gönderdiği 27 Şubat 1335 (27.2.1919) tarih ve 5413 sayılı yazıda yapmak istedikleri teşhir hakkında bilgi vermeye çalışmıştır. Öncelikle, evvelce bir müze şubesi tesisi maksadıyla vilayet dâhilinden toplatılan eserlerin eski Maarif dairesinde bir odada ve Mekteb-i Sultani'nin bahçesinde depo edildiğini, bunların kaideleri olmadığından yere yatırılmış vaziyette bulduklarını ve bu şekilde layık oldukları özenin gösterilmediği fikrini uyandırdığını bildirmiştir. Akabinde, son zamanlarda yeniden bir müze kurma fikrinin canlandığını ve işlemlerin devam etmekte olduğunu vurgulamıştır. Son olarak, müze kurulana kadar 18 heykel, 9 ufak heykel ve 13 baş için alçı, beton ve yuvarlak tahtadan kaideler yaptırılmasına ve bu eserlerin bir kısmının avluda teşhirine, diğerleriyle de uygun yerlerin süslenmesine karar verildiğini ifade etmiştir. Bu heykellerin tamiri ve kaidelerine raptedilmesi için tahsisat ve Müze-i Hümayun'dan bir heykeltıraşın görevlendirilmesini istemiştir (Belge 15). Aziz Ogan da aynı gün 293/101 sayılı yazıyla benzer bir görüşü Müze-i Hümayun'a iletmiştir (İAMA, Dn: 8380, 8382). Öneri uygun bulunmuş ve ne kadar bir tahsisata ihtiyaç olduğuna ilişkin bir keşif raporu hazırlanarak gönderilmesi istenmiştir. Belediye'nin başmühendisi Nuri ve mimarı Reşit Beyler ile iş birliği yapılarak o günkü piyasaya bakılmış; imalat, boyama, sabitleme, nakliye ve sair harcamalar dâhil olmak üzere 43 adet heykel ve baş kaidesi için hazırlanan keşif raporu 68.300 kuruş tutmuştur. Bu raporun ekinde yer alan çizimlerde dört ayrı kaide şekline rastlanmaktadır. Bu rapora göre; kaidelerin büyük bir kısmı İsveç tahtasından, az bir kısmı da mermerden yapılacaktır. Aziz Ogan, keşif raporunu ve eklerini 14 Nisan 1335 (14.4.1919) tarih ve 299/107 sayılı yazı ile göndermiştir. Müze-i Hümayun'dan gelen 24 Nisan 1335 (24.4.1919) tarih ve 78 sayılı cevabi yazıda; keşif raporunun uygun bulunduğu ve istenen meblağın tedarikine izin verildiği bildirilmiştir (İAMA, Dn: 8420). Ancak 15.5.1919 tarihinde İzmir'in Yunan ordusu tarafından işgal edilmesiyle birlikte bu projeyi uygulama imkânı ortadan kalkmıştır. Yunan işgali olmasaydı büyük bir ihtimalle

Mekteb-i Sultani'nin mermer döşemeli avlusunda ve uygun yerlerinde eserlerin bir kısmının teşhiri yapılacaktır. 7.12.1920 tarihinde Yunan askerleri tarafında işgal edilen Mekteb-i Sultani binası (Su, 1977-1978, s. 58-60), Adliye olarak kullanılmış, bu işlevini Cumhuriyet'in ilanından sonra da devam ettirmiş ve 1970 yılında yanarak tarihe karışmıştır (Uz, 2007, s. 7). Dolayısıyla bu binada teşhirin nasıl yapılacağı hususunda bir öngöründe bulunmak da mümkün olamamaktadır.

Sonuç

Müze-i Hümayun, İzmir Mekteb-i İdadi'nin bahçesinde biriktirilen eski eserleri, 1905 yılından itibaren, bir müze çatısı altında toplama ve topluma sunma çabası içine girmiştir. O dönemin ekonomik sorunlarından ötürü, bir arsa satın alıp müze binası inşa edememiştir. Bu iş ve işlemlere ilişkin masrafların yerel imkânlarla karşılanmasından yanadır. İzmir'in müzeye olan ihtiyacı yüksek derecede hissedilmiş olmasına rağmen, yerel yönetimler de soruna çare olamamış ve bir müze binası inşa edilememiştir.

İzmir'de Müze-i Hümayun Şubesi'ni kurma teşebbüsü sonucu üretilen müze planları ve cephe tasarımları, bize yapılmak istenen müze binası ile teşhir edilecek eserlere ilişkin nasıl bir müze tasarlandığı hususunda bilgiler verir. Yapılacak müze binasında dış görünümün sergilenen eserlere uygun olması istenmektedir. Müze binası inşa edilecek arsa, Mekteb-i Sanayi'ye aittir ve yüzölçümü 5012,5 metrekaredir. Sergilenecek eserlerin büyük bir kısmı Yunan ve Roma Dönemi'ne ait olup Mekteb-i Sultani'nin bahçesinde yer almaktadır. Bu verilerden yola çıkan Mimar Edhem Hamdi Bey, Müze-i Hümayun binasının plan ve cephe düzenlemesini örnek almış ve 1905 yılında neo-klasik üslupta bir tasarım ortaya koymuştur.

R. C. Péré, İzmirli bir mimar olması dolayısıyla bölgenin kültürel mirasını iyi tanıyor olmalıdır. Bu bağlamda, müzede hangi devirlere ait eserlerin yer alacağını düşünmüş ve bunu müze planlarında ortaya koymuştur. Osmanlı'nın egemen kültürünü, yani 'Müslüman Sanatı' olarak nitelendirdiği Türk-İslam sanatını ana aksa yerleştirerek önemli bir vurgu yapmış ve bunun etrafında bölgenin tüm kültürlerini bir çatı altında sunmaya çalışmıştır. Müzenin dış görünümünü tasarlariken, Mekteb-i Sanayi'nin mimari üslubuna binaen, oryantalist bir üslupta karar kılmıştır. Bu kararında ana aksa yerleştirdiği Türk-İslam sanatı eserlerinin de etkili olduğu düşünülmelidir. II. Meşrutiyet ilanından (23.7.1908) sonra oluşan siyasi iklimde Türk-İslam eserlerinin korunması ve önemsenmesi ön plana çıkmıştır. Bu çerçevede, Mimar R. C. Péré'nin, muhtemelen 1911 yılında yapmış olduğu müze planlarında Türk-İslam sanatını ana aksa, yani giriş mekânının bulunduğu alana yerleştirmesi, o dönemin kültürel yaklaşımına uygun olmuştur.

Bir müzenin ayrılmaz parçaları olan kütüphane, kafe gibi mekânlara müze planlarında yer verilmesine rağmen depo konusunun gündeme getirilmemesi bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

1905 yılında başlayan ve devam eden girişimler sonucunda, Osmanlı Dönemi'nde İzmir'de bir Müze-i Hümayun Şubesi'ni kurmak mümkün olamamıştır. Birinci Dünya Savaşı, İzmir'in işgali ve Kurtuluş Savaşı sonrasında oluşan ekonomik sıkıntılar nedeniyle, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında da müze binasının inşası için bir ödenek ayrılamamıştır. Ancak terk edilmiş bir yapı olan Aya Vukla Kilisesi'nin onarılarak müzeye dönüştürülmesi ve 15.2.1927 tarihinde de Âsâr-ı Atıka Müzesi ismiyle açılışının yapılması gerçekleştirilebilmiştir. Burada Osman Hamdi Bey'in öngörüsünün vuku bulduğu ve müzenin Aziz Ogan tarafından kurulduğu görülmektedir. Bu süreçte üretilen fikirler ve müze tasarımları; Türk müzeciliği ve müze mimarisi açısından oldukça önemli tarihsel deneyimler olarak değerlendirilmelidir. Eğer R. C. Péré'nin müze tasarımı inşa edilmiş olsaydı, küçük ölçekli Konya ve Bursa Müze-i Hümayun şubelerinin dışında, mektep binasıyla bağlantısı olmayan, bağımsız ve orta ölçekli bir müze olarak, İstanbul Arkeoloji Müzeleri binasından sonra gelen ve oryantalist üslubuyla da müze mimarimizde önemli ve özgün bir örnek oluşturacaktı.

Kaynakça

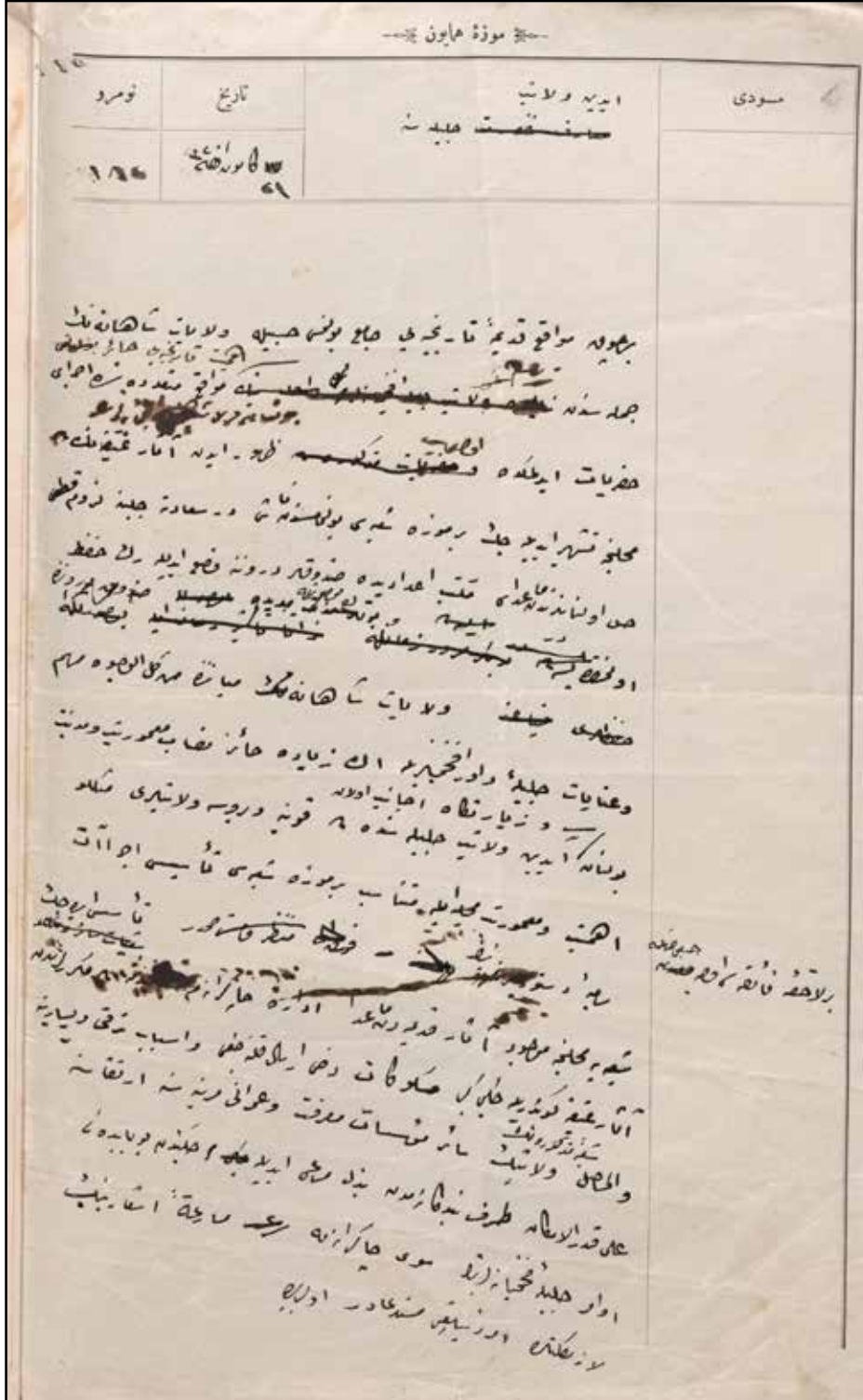
- Ahenk, (23 Kânun-ı Evvel 1326/05 Ocak 1911), Sayı 4399, s. 2.
- Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi, İBB-İM_HRT_194.
- Alpaslan, H. İ. (2022). Levant'ta oryantalizm: İzmir'de oryantalist mimarinin kaybolan bir örneği olarak Sarıkışla Subay Mahfili. *Sanat Tarihi Dergisi*, 31 (1), 599-623.
- Arık, R. O. (1953). *Türk müzeciliğine bir bakış*. Millî Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 180.9.0.0.29.159.16.
- Baykara, T. (1974). *İzmir şehri ve tarihi*. Ege Üniversitesi Rektörlük Yayınları.
- Berkant, C. (2015). Raymond Charles Péré, *Türk mimarisinde iz bırakanlar I*. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yayınları, 177-186.
- Beyru, R. (2000), *19. yüzyılda İzmir'de yaşam*. Literatür Yayıncılık.
- Cezar, M. (1971). *Sanatta Batı'ya açılış ve Osman Hamdi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Dağlı, Y, Cumhure Ü. (1997). *Tarih çevirme kılavuzu, c. 5*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Edhem (Etem), H. (1932). Müzeler. *Birinci Türk Tarih Kongresi (2-11 Temmuz 1932)*, 532-566.
- Fıratlı, N. (1958). Edhem Hamdi Eldem (1882-1957). *Türk Arkeoloji Dergisi*, 8 (1). 45.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Arşivi; Dosya No: 7, 182, 231, 3152, 3306, 3337, 3338, 3352, 3498, 3499, 8294, 8380, 8382, 8420.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Arşivi; Gelen Evrak No: 255, 504.
- Karaduman, H. (2005). Belgelerle Konya Mevlânâ Müzesi'nin kuruluşu. *Vakıflar Dergisi*, 29. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 135-161.
- Koşay, H. Z., Orgun, M. E. Z., Bayram S., Tan, E. (2013). *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti çağlarında Türk kazı tarihi, C.2*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kuyulu, İ. (2000a). İzmir Mekteb-i Sultanisi (Mithat Paşa Endüstri Meslek Lisesi Binası). *Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri, 4-7 Kasım 1997, C. 2*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 71-78, 371-377.
- Kuyulu Ersoy, İ. (2000b). İzmir Saat Kulesi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 4, 277-287.
- Öz, T. (1949). Ahmet Fethi Paşa ve Müzeler. *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, 5, 1-15.
- Sezen, T. (2006). *Osmanlı yer adları*. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Su, K. (1965). *Osman Hamdi Bey'e kadar Türk müzesi*. ICOM Millî Komitesi Yayınları.
- Su, K. (1977-1978). İşgal yıllarında İzmir sultanisi. *Türk Kültürü*, 181, 48-60.
- Şimşek Özel, H. (2018). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmir'de eğitim yapıları* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

- Şimşek Özel H. (2021). II. Meşrutiyet Dönemi İzmir’inde bir eğitim yapısı: Karşıyaka Dârümuallimâtı. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 35, 251-276.
- Şinasi (23 Kanun-i Sani 1326 / 05 Şubat 1911). İzmir’de bir müze. *Ahenk*, 4225, 1.
- Tınal, M. (2008). Mekteb-i İdadiden günümüze İzmir Atatürk Lisesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 125-134.
- Tutsak, S. (2002). *İzmir’de eğitim ve eğitimciler (1850-1950)*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Uras, M. (30 Haziran -31 Temmuz 1944). İzmir Müzesi’nin kuruluş tarihçesi için notlar. *Fikirler İzmir Halkevi Dergisi*, 272-275, 16-18.
- Uz, B. (2007). *Atatürk’ün İzmir’i bir kentin yeniden doğuşu* (L. Ece Sakar, Haz.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yaşayanlar, İ. (2018). Devlet, arkeoloji ve Âsâr-ı Atıka: Bir vilayet müzeciliği örneği olarak Müze-i Hümâyûn Bursa şubesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (35), 555-585.

Şekiller

Şekil 1

Müze-i Hümayun'un 3.1.1905 Tarihli Yazısı



Şekil 2

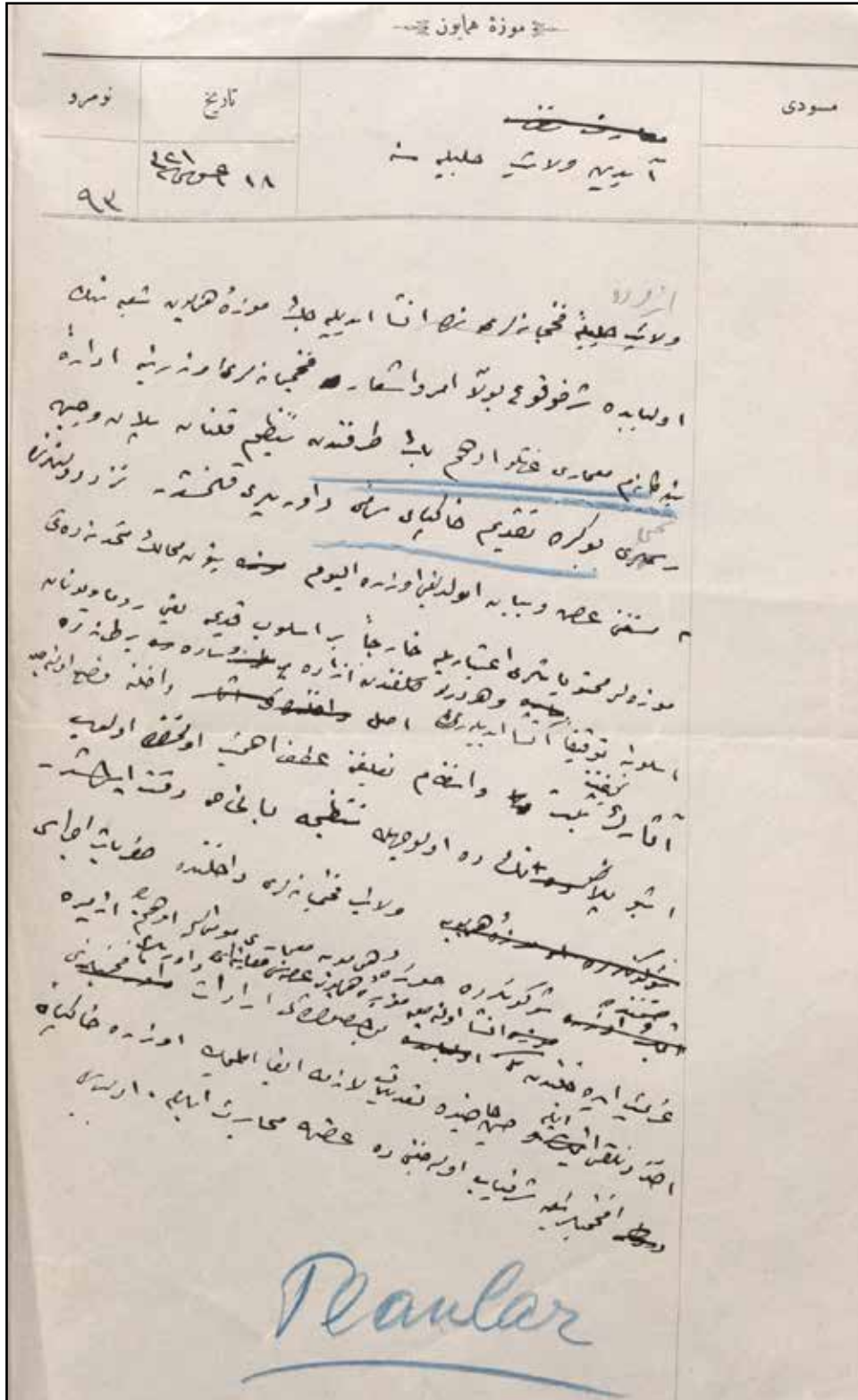
Aydın Vilayeti'nin 31.1.1905 Tarihli Yazısı

آیدن ویلایتی
 موزه لهما بود مد بر بن علی نه
 ۱۱۶

عطفه افق حفره
 مرکز دینک دی قوبه سوس دروسه دیندی بی اکتی و مور بن جدید مناسب برین ششلی حالده بورده موجود آنا عتیقه ده
 بقه موزه لهما بود ادره سفده مکرر زنده خبی آثار قدیمه مسکوکات ایساکه رده هر جمله حصول تکمیل بدلهت جورده حقه دار
 وارد اولده ۱۱ کاغذ حقیقه تاریخ ۱۸۷۰ ندر اولوخ ایدیه لر مجلس اداره دینک لدرالعه دینک اکتی تاریخی حقیقه
 موفج سفده شه اجدید لکده اولده حفره بانه مظهر ایدیه آنا عتیقه تک شریفی جورده مرکز دینک بر موزه سفدنک تکلی دینک
 ادر اولوب صورتیسیس ادر لکده بجه دینک بوج که نقضای خطره بورده موجود اولور آنا عتیقه ده بقه موزه لهما بود
 مکرر زنده خبی آثار قدیمه مسکوکات ایساکه رده سفدنک سبانه لکتی و بسایره اکتی جورده حقیقه کله اکتی عتیقه قدیمه و کله زنده
 بولسه دینک سبانه صایح کالعه موفج رفی زانوی طرفی و طرف نقضای ادر اولوریه قورده سوه عتیقه بولسه زنده
 وسیع قیاسیه اولد بقده ناسنک طرز ایساکه سف نقضای ادر ایدیه بولدنک زیمه ایساکه لکرم عتیقه نقضای ادری در طاری بولسه
 بانی ادره زنده حفره بانه
 ۱۱۷
 ۱۸

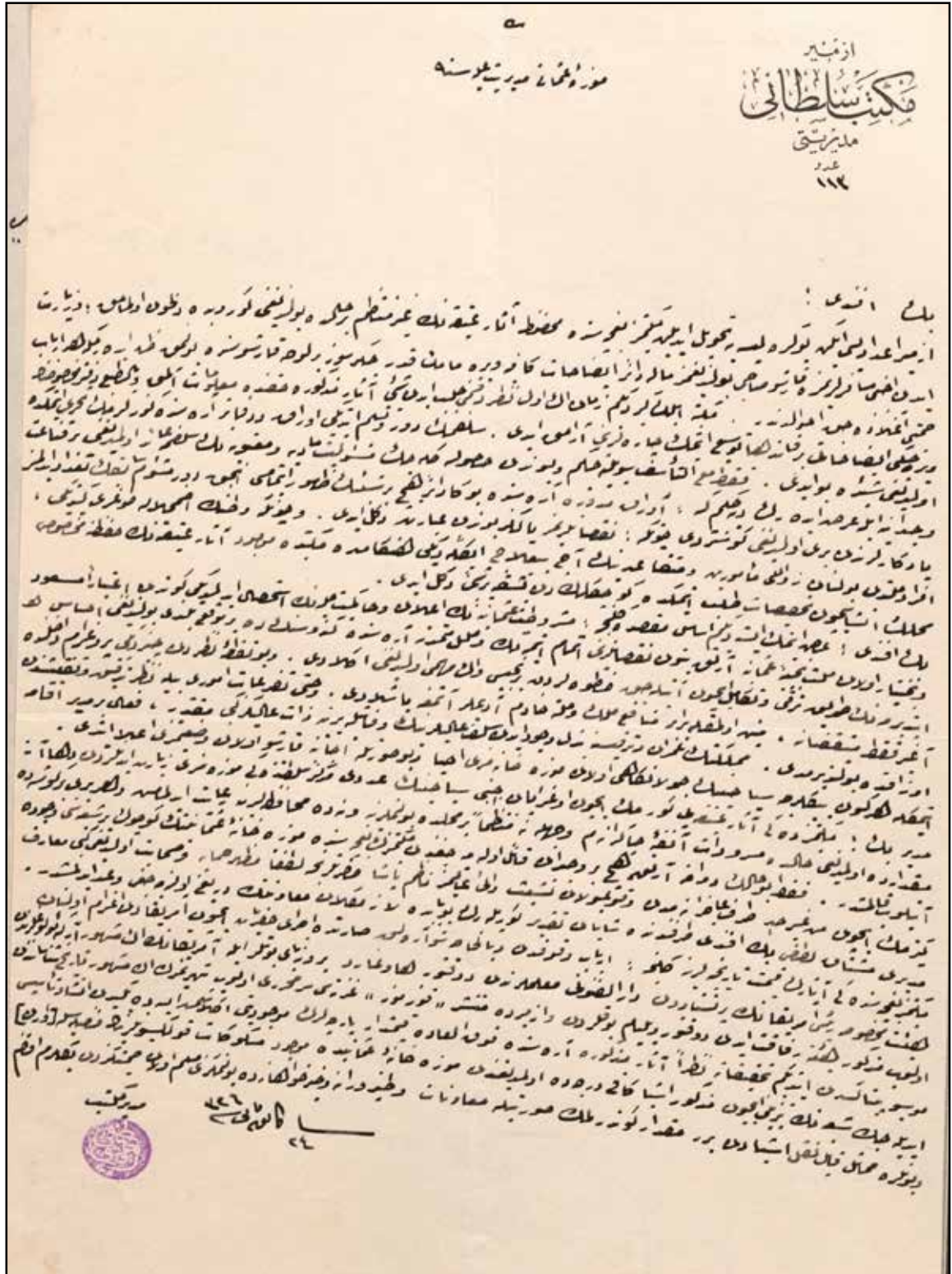
Şekil 3

Müze-i Hümayun'un 31.8.1905 Tarihli Yazısı



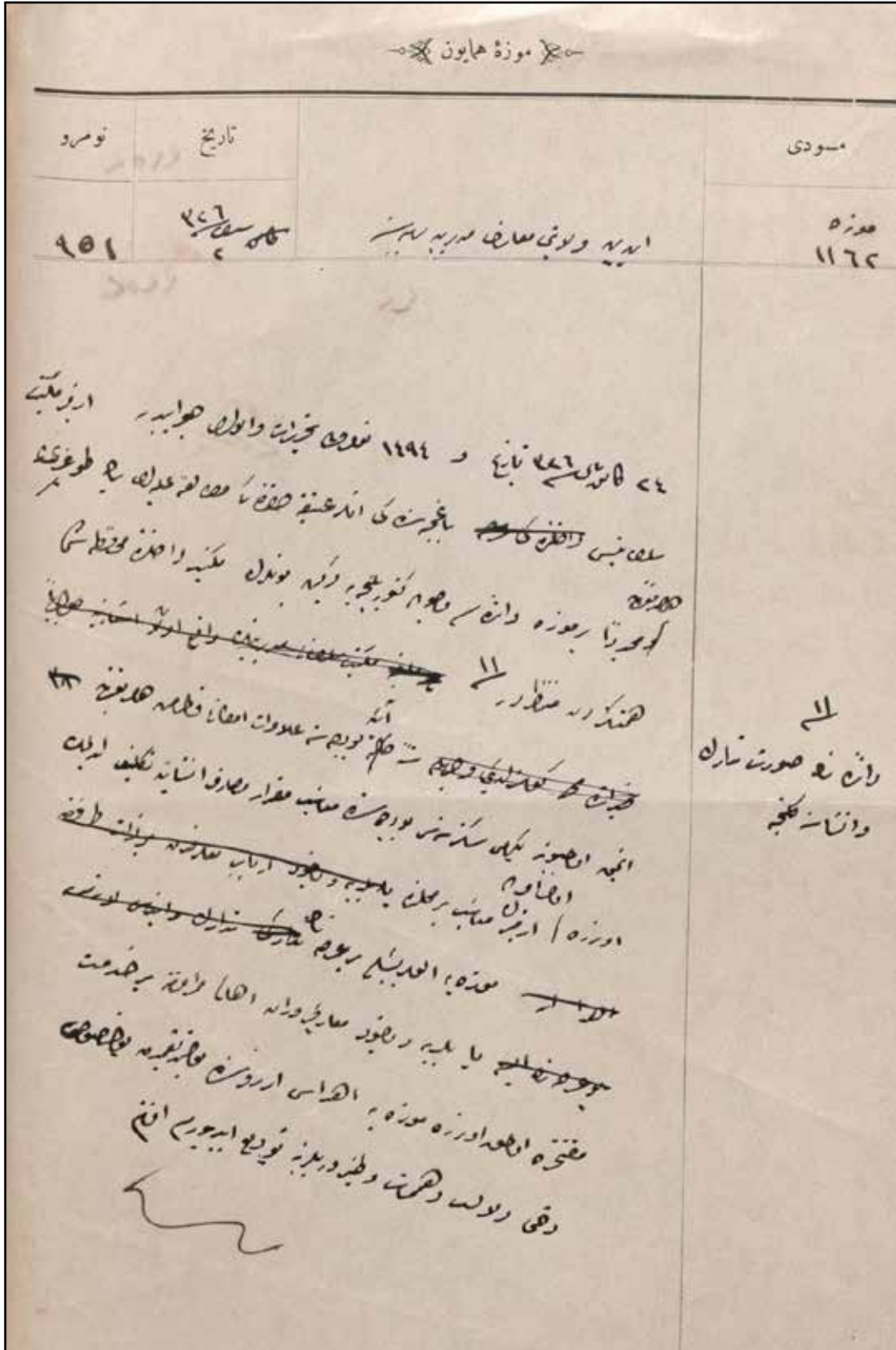
Şekil 5

Mekteb-i Sultani Müdürü Mustafa Refik Bey'in 6.2.1911 Tarihli Yazısı



Şekil 7

Halil Edhem Bey'n 15.2.1911 Tarihli Yazısı



Şekil 9

Aydın Vilayeti İdare Meclisinin 13.4.1911 Tarihli Kararı

آیلتی ویلایتی
 حایر سررقلی
 کلاک

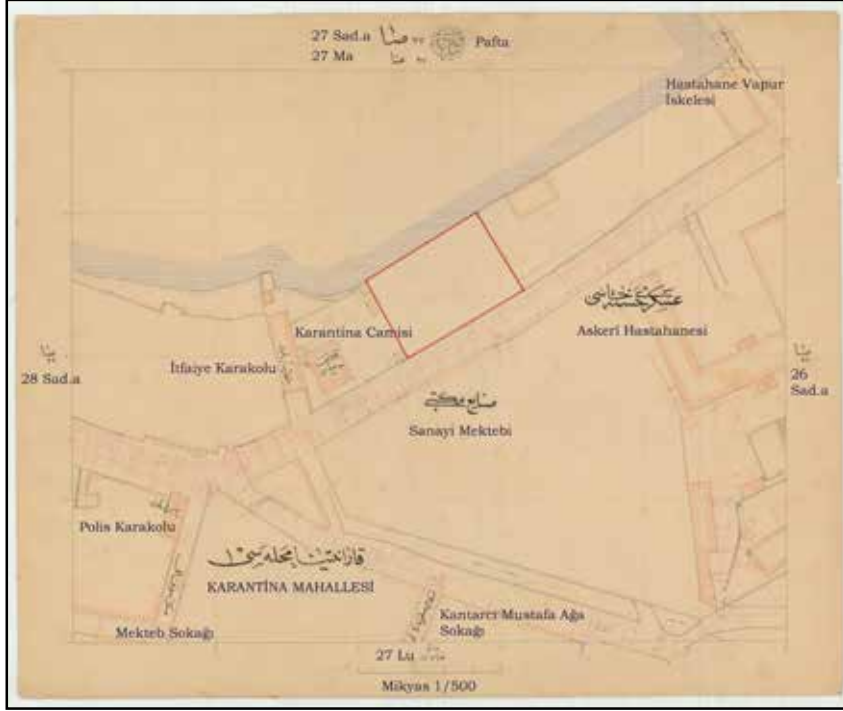
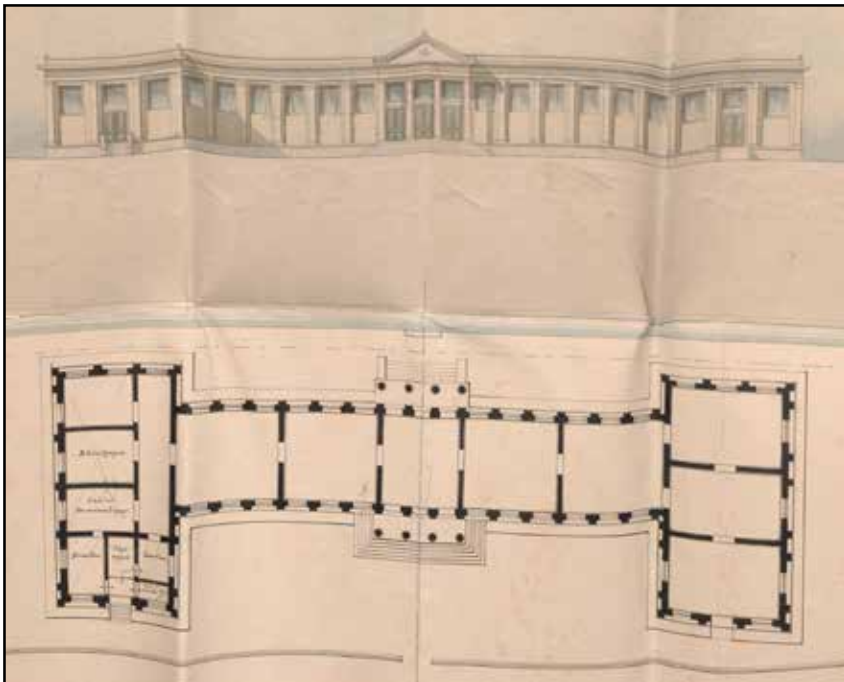
فهرست

ع .

محسب اداره دولتیک ۲۴ مارشیق ۱۹۱۱ تاریخ و ۱۹ نواردو کور دیناری مورید

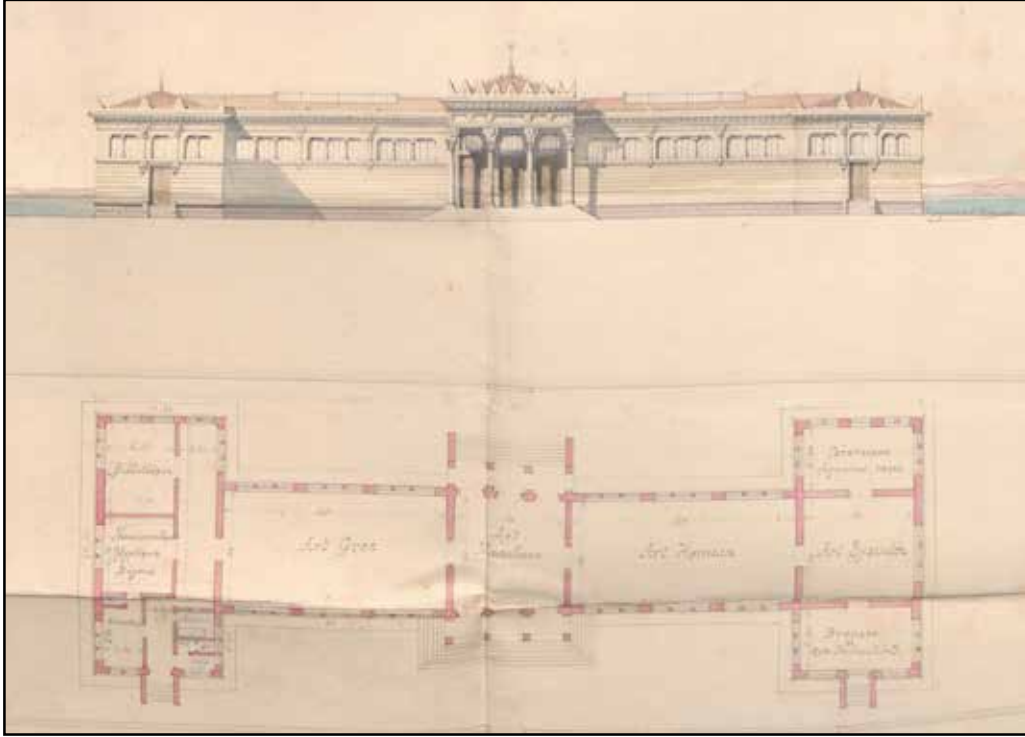
چونکه او تورکی دولت رهنده طعمور ایرله تاریخه نک محکمه د شهره مساله رموز خانه اشکی عمومه مانفور موترقه
 سبه یوز لیرانک اعطه معقرا اولدی کی موزره خانه نک احتساب معترض مستغایر حساب اولمور رطوره ده انکی منوع
 دیوز لیرانک میلعلک ده موزره لردیرت نموده سبه اعطه قده حق مالکوز از میرده یون دیوزره فرمیشی مغربی نک
 طرفه انارده ایلرکی اکللمه موزره نک خراج منکی قارشوزده کلمه و کلمه شاره عزم نک منکی مستدر حدده محکمه
 دستک زنه خراج اعلیه موزره احتساب کورلیه اوسا عومه طرفه نک معارفخانه فرامی دانان منکی موافقت
 ایلمه مقلدر ایقین سردره موافقه ایلمه مجامیر صوبایی باندخ ریشکل آفره فرایغ و مویسار ازمه استعمال منسک صدف
 ایلمامور یاندز موزره نک اداره معارف اداره سه و مصرف ایله اینه منکی ضایعه اولمور و زره مذکور موزره نک
 منکی فرایغ خرمسه ایشکی منکی یون نک معارف مدرسه تقمیر ایلدی نظر منکی خراج منکی صوبای رایشه حواله منکی کور اولدی

ایسوزرنا صلته معصومه اولدیغی تصدیقه (متممه) ۱۱
 ۴۴۲
 تاریخ

Şekil 10*Mekteb-i Sanayi ile Müze İnşa Edilecek Arsanın İmar Haritası***Şekil 11***Edhem Hamdi Bey'in Müze Tasarımı*

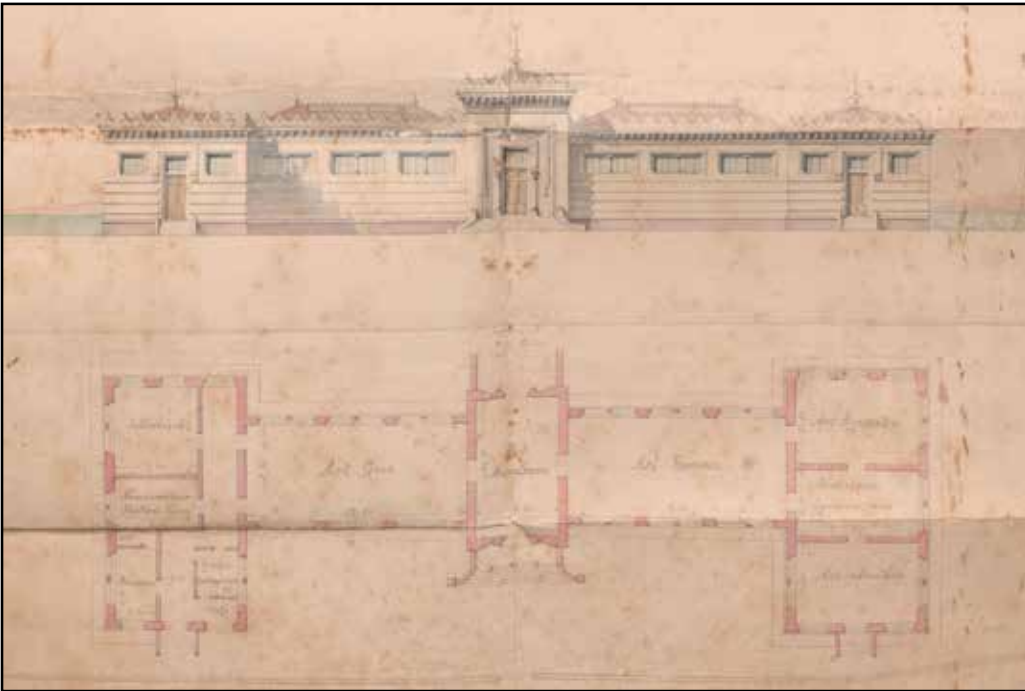
Şekil 12

R. C. Péré'nin Birinci Müze Tasarımı



Şekil 13

R. C. Péré'nin İkinci Müze Tasarımı



Şekil 14

Aziz Ogan'ın 28.11.1918 Tarihli Yazısının İlk Sayfası

ایک روز لایق
آثار عقبه نامور لایق
عدد
۶۶
۶۶

از اهل بیت در تبریک و تحسین

۲۸ فروردین ۱۳۴۹

مردی که عارفانه بود...
سفرهای متعاقب از تبریک و تحسین...
توسعه برای خدمت و...
نه طایفه نبودن...
الحاکم در برده معنی...
توسعه برای خدمت...
و درها برای...
از برده بر سره...
مورد...
اموال و...
برونق...
توسعه...
سوی...
بی...
سوز...
بزرده...
انصار...
موزه...
است...

Şekil 15

Abdülatif Nevzat Bey'in 27.2.1919 Tarihli Yazısı

